

# Karszt- és Barlangkutató Bizottság TÁJÉKOZTATÓ

1961

április

Kiadja a Magyar Karszt- és Barlangkutató Bizottság  
Kézirat gyanánt  
BUDAPEST 1961  
Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége  
Budapest, V., Szabadság tér 17.

---

- 1 -

## A MAGYAR KARSZT ÉS BARLANGKUTATÓ BIZOTTSÁG TÁJÉKOZTATÓJA

1961

április

Készül a MAGYAR KARSZT- ÉS BARLANGKUTATÓ TÁRSULAT felkérésére, a karszt- és barlangkutatók eseményeinek rögzítése és ezeknek a tagsággal való ismertetése céljából.

A kiadvány sokszorosítását a Művelődésügyi Minisztérium Kiadói Főigazgatósága 1062/1961 szám alatt engedélyezte.

Szerkesztő: BARÁTOSI JÓZSEF

Felelős kiadó: Dr. HEGEDÜS GYULA

Lektorok: Dr. Dénes György és Kárpáti Radó Denise

A sokszorosítást az MTESZ sokszorosító osztálya végezte.

Budapest, 1961. április hó

Készül 900 példányban

Az elektronikus változatot Urbán Gabriella, dr. Nyerges Miklós és Szent Tamás készítette  
2006-ban.

**Két dátum között...**

Két dátum között, Április 4. és Május 1. között mennyi minden történt 16 évvel ezelőtt és azóta is... Felszabadult Magyarország és megszületett az első „szabad május 1.”! ...és az ismétlődő Április 4. és Május 1. mindig újabb és újabb eredményekről számol be, évről-évre új nevekkel ismerkedünk meg. A háború befejezése óta napról-napra, évről-évre fejlődik hazánk, jólétünk, a béke hozza meg áldásos gyümölcseit.

Hazánk fejlődésével igyekeznek lépést tartani fiatal Társulatunk fejlődése is. Először megalakultunk, aztán kibontakoztunk, erőinket összesítettük, kutatótáborokat kiszélesítettük, megjelent a Tájékoztatónk, az Évkönyvünk, rendszeresek lettek üléseink, kutatásaink, jártunk már külföldön is. Vidéken és Budapesten egyre többen csatlakoznak hozzánk. Nemcsak csatlakoznak Társulatunkhoz, hanem eszményképükről nevezik el magukat, ilyen pl. a dorogi „Kadics Ottokár”, vagy a budapesti „Vass Imre” bgkut.cs. és most legújabban a miskolci kutatók úgynevezett III. csoportja választotta magának Herman Ottó nevét.

Szeretettel köszöntjük a Herman Ottó barlangkutató csoportunkat és kívánjuk, hogy a névadójuk által hazánkban először kezdeményezett őseMBER utáni kutatásokban legyen késői utódainak is sok öröme, eredménye. Kövessük a Herman O. bgkcs. példáját, legyen a névadó minden csoportunk újabb erőforrása.

Barátosi József  
ügyvezető társelnök

---

- 2 -

## KARSZT ÉS BARLANGKUTATÁS MÚZEUMA A VÁRBAN

A karszt és barlangkutató anyagai is otthont kapnak a Várban. A Vármúzeum két pince helyiségében sikerül a régi helyen a múzeumot, amit Kadič Ottokár olyan nagy gondnal állított össze annakidején, újra életre hívni. Tulajdonképpen közóhajtásról volt szó, amit az I. kerület Tanácsa, az I. kerületi Hazafias Népfőnt, a Főváros Tanácsának Oktatási- és Művelődésügyi Osztálya ugyanúgy szívesen felkarolt, mint ahogy szakmai szempontból helyeselte Vármúzeum Vezetősége és a mi Társaságunk is. Ennek ellenére elég lassan haladt előre az ügy, úgy, hogy a Műegyetemi Barlangkutató Csoport és az I. kerületi Hazafias Népfőnt érdeme, hogy március 11-én megindult az alapvető munka. Az újra-helyreállított múzeum a régiből indul ki, de kivitelében, felosztásában és anyagában igyekezik a lehetőséghez képest korszerű lenni. Az a cél, hogy mind a hazai és külföldi látogatók, mind pedig a barlangkutatók értékes ismeretekre tegyenek ott szert. A

hely aránylag kicsiny, így minden négyzetméter ki kell használni. Három dombormű minta mutatná be általánosságban a karszterület és barlangok jellegzetességeit. A dolinák, víznyelő, zsombolyok kialakítására eredeti kőzeteket (mészkövet, vöröstasyagot) cseppköveket használnak fel, igyekeznek a valószerűségeket megközelíteni. A tárolószekrényekben a barlangokban található sokféle ásványt és kőzetet, azoknak színben való rendkívüli gazdagságát mutatják be. Ugyancsak tanulságosak régi emberi kultúrák maradványai is. Helyes az a törekvés, hogy nem sokat akarnak bemutatni, hanem csak a legjellegzetesebb darabokat megfelelő feliratokkal. Barlangbiológusaink külföldön is elismert eredményeit ugyancsak be lehet mutatni igen ügyes és szemléltető módon. Külön érdekessége lesz a múzeumnak az a gazdag térkép és szelvény anyag, amit részben eredeti rajzokon, részben diapozitíveken, fényképeken láthatnak majd. Ehhez csatlakozik néhány tehetséges építészmérnök hallgató eredeti rajza és akvarellje. Tervbevétték magnetofonra felvett rövid ismertetések közlését is. Hazánkban a karsztvízkutatás terén igen szép eredményeket értek el, így igen tanulságosak azok a fényképek és rajzok, amelyek a karsztvíz kutatásokra vonatkoznak. Meg lehet majd találni a barlangkutatás módszereire vonatkozó útbaigazításokat, azokat az egyszerű és bonyolultabb felszerelési tárgyakat, műszereket, amelyek elősegítik a kutatást. A szakirodalom, beleért-

---

- 3 -

ve az ismeretterjesztő és vezető jellegű könyveket, cikkeket, teljes egészében ott szerepel majd. A cél az, hogy aránylag kis helyen, minél tanulságosabban lehessen bemutatni az igen értékes anyagot. A vármúzeum, amely újra megadta a lehetőségét egy ilyen állandó kiállítás megszervezésére bizonyára erősödött, mi pedig akkor járunk el helyesen, ha kutatásainknak értékes és tanulságos eredményeit, annak az állandó múzeumi bizottságnak rendelkezésére bocsátjuk, melynek élén Barátosi József ügyvezető elnök áll.

B. M. P.

### HÍREK INNEN - ONNAN.

A „Petőfi” Barlangkutató Csoport új tagokkal gyarapodott, létszáma már meghaladja a 20 főt. A közelmúltban lezajlott taggyűlésén a csoport ifjúsági vezetőjévé Gyursánszky Csabát választotta meg. A csoport tavaszi programjában a közeli barlangok alapos megismerése, a Mátyáshegyi- és Pálvölgyi-barlangokban kutatómunka és a tavaszi szünetben egy többnapos tanulmányi túra szerepel. Erősen készül a csoport a nyári kutatótáborra, melyen

azok a csoporttagok vesznek részt, akik a tavaszi munkák során bebizonyítják rátermettségüket.

A Vörös Meteor T.E. Barlangkutató Szakosztály az ezévi „felszabadulási műszak” keretében régi terveit akarja megvalósítani a Telekes-völgyi víznyelők megfestésével. A Telekes-völgy patakjának völgyében lévő víznyelőket 1957 decemberi bejárásunk során kutattuk fel és a Karszt- és Barlangkutató Tájékoztató 1959 szeptemberi számában számoltunk be erről. Már akkor említettük vízfestési tervünket is, de festékanyag beszerzési nehézségek miatt ezt csak most tudjuk megvalósítani. Vízfestési kísérletünkbe be akarjuk vonni a rudabányai barlangkutatókat. A felszabadulási műszakot követően az imolai víznyelőnél tervezünk egy sor mérést és megfigyelést, majd a tervek szerint egy többnapos bejárás következik az Alsóhegyen. Mind az imolai, mind az alsóhegyi adatgyűjtés a nyári kutatótáborok munkáját készíti elő.

Dr. Dénes György

---

- 4 -

A Bolgár KP. Központi lapja, a Trud 1960. november 19-i száma részletesen ismerteti az aggteleki Békebarlangot asztmatikus gyógyhatásában eddig elért eredményeket és Magyarország barlangvilágát.

A január végén Jósvafőn miniszterhelyettesi szinten megtartott barlangfejlesztési konferencia, melyen az összes érdekelt minisztériumok, párt és tanácsi szervek résztvettek. Dr. Jakucs László javaslatára döntést hozott a Béke-barlang egészségügyi és idegenforgalmi fejlesztésének megkezdésére vonatkozólag. Ennek első lépéseként már megkezdték a barlanghoz vezető műút tervezését és még ezévben hozzálátnak az út építéséhez is.

Az aggteleki Bábaljuk-víznyelő feltárási munkálatai Dr. Jakucs László tervei alapján és szakmai irányítása mellett gépesített munkamenettel folynak. A feltárási anyagi fedezetét az IBUSZ és a VITUKI közösen biztosítják. A munka célja az Aggteleken létesítendő új turistaszálló szennyvízelvezetési problémájának megoldása. A nyelő feltárási eddigi eredményei arra mutatnak, hogy e helyen nagyméretű barlangfolyosóra nem lehet számítani.

A Lokomotív Természetbarát Egyesület Vasútépítő Osztályának Barlangkutató Csoportja a Gerecse-hegységet választotta kutatóterületéül. Már meg is kezdték a Tatabánya feletti Lengyel- vagy Mammut-barlang átkutatását. Benne a továbbiak során meteorológiai méréseket akarnak végezni. Tervbevétték, hogy a barlangot ráccsal lezárják és a kulcs egyik példányát Társulatunknál helyezik letétbe, hogy az valamennyi barlangkutató csoport számára hozzáférhető legyen.

## KINIZSI BARLANGKUTATÓ SZAKOSZTÁLY HÍREI.

Újabb egyhetes expedíciót szervezett április első hetében a Kinizsi T.E. Barlangkutató Szakosztálya Égerszögre és Teresztenyére. Az expedíció munkabrigádjai morfológiai vizsgálatokat végeztek a Szabadság-barlangban, folytatták a komplex barlangi légáramlásméréseket és a vízkémiai vizsgálatokat, kiegészítették a korróziós kísérleti anyagot, továbbá a teresztenyei

---

- 5 -

a barlangrendszer feltárásán és az itt létesítendő barlangkutató menedékház építésénél dolgoztak. A munka eredményéről a májusi számunkban számolunk be.

Alumínium szánok készülnek különböző méretekben a Szabadság-barlang Kuszoda-szakasz részére csomagszállítás céljaira. A kutatók továbbra is a már jól bevált módszer szerint a vízmentes, könnyű kis szánokat szíjjal erősítik bokájukhoz és így vontatják át azokat felszereléseikkel hason csúszva a 64 méteres szűk szakaszon.

Az Élelmiszeripari Gépgyár természetjáró szakosztályának tagjai vállalták, hogy társadalmi munkában 6 db 15 méteres könnyű alumíniumhágcsót készítenek a Kinizsi Barlangkutató Szakosztály részére.

Újfajta konzervek gyártását kezdte meg a Budapesti Konzervgyár. Félkilós és egykilós konzerves dobozokba – barlangkutató expedíciók céljaira – karbidot zárnak le. (Csak arra kell vigyázni, nehogy a valódi sertéspörkölt konzervek között néhány ilyen „karbidkonzerv” is tévedésből kereskedelmi forgalomba kerüljön. Elképzelhető, milyen csalódást okozna, ha „Sertéspörkölt” feliratú dobozból felnyitás után bűzös karbidarabok hullanának ki az éhes vásárló ölébe...)

Barlangos esküvő. A Kinizsi Barlangkutató Szakosztály két munkatársa, Szentidai Klára és Bártfai Pál a szakosztály keretében eltöltött többéves közös barlangkutató után házasságot kötöttek. Kutatótársaik kék barlangos overálban, ezüstre festett denevéres fejtámlával, égő karbidlámpákkal vonultak fel a Központi Házasságkötő Csarnokhoz. Az ifjú pár a díszsorfal között, fehér perlon biztosító kötélből képzett jelképes „barlangjáróban” hagyta el a házasságkötő csarnokot. Sok boldogságot kívánunk a barlangos házaspárnak!

Barlangos vándorkiállítás. A Kinizsi Természetbarát Egyesület természetjárást propagáló vándorkiállítása Egerből Orosházára költözött. A kiállítás, melyet április 8-án nyitottak meg az orosházi Szánthó Kovács Múzeumban, egyben barlangkutató kiállítás is. Gazdag anyag szemlélteti a Kinizsi barlangkutatók eddigi eredményeit, bemutatják a különböző barlangkutató felszereléseket, továbbá Balázs D. kínai útjáról hozott gyűjtemény egy részét is.

---

- 6 -

A Szemlőhegyi-barlangban három munkahelyen továbbfolynak a feltárási munkák (a Kadič-terem bejáratánál, a Felső-járatban, valamint a bejárat alatti ún. Agyagos-teremben). Sajnálatos esemény, hogy egy fiatalokból álló felelőtlen csoport a bejárat kürtő feletti betontető erőszakosan feltört nyílásán keresztül leereszkedett a barlangba és ott képződményeket rongált meg.

bd.

Kaptuk az alábbi levelet Rónaki László tagtársunktól 1961 március 1-én: „Magyar Karszt és Barlangkutató Társulat Budapest, VI. Gorkij fasor 46. Örömmel üdvözlöm csoportunk nevében az új, tetszetős formában megjelent „Tájékoztató”-t.

Helyesnek tartjuk ezt a megoldást a csökkentett terjedelemmel, ha ezzel eléri azt, hogy a lap a hónap első napjaiban jelenik meg a továbbiakban. A legújabb, január-február havi tájékoztatóban sajnálatos módon a 3. oldal utolsó előtti bekezdésében értelem zavaró sajtóhiba csúszott be, melyet kérek korrigálni.

Az ott írt „gravitáció” helyett a helyes szó „kavitáció”.

Amennyiben szükségesnek tartják e kevésbé közismert szakkifejezés magyarázatát a Tájékoztatóban megírni, úgy az alábbiakban vázolom:

„Ha a folyadéknyomás a szivattyú bármely részében a folyadékhőmérsékletnek megfelelő telített gőz nyomása alá esik, úrképződés lép fel, vagyis a víz a hőmérséklet és a nyomás függvényében gőzzé változik. A jelenség neve kavitáció. Ennek megfelelően a szivattyúk elméletileg megadott kb 10 m szívómagassága, mely az atmoszférikus nyomástól adódik, a gyakorlatban erősen módosul.

A tömítetlenségek és a csővezetékekben jelentkező súrlódási ellenállások folytán az amúgyis csökkent szívómagasságot a szállítandó folyadék hőmérséklete is determinálja.

Így Boldizsár: Bányászati Kézikönyv II. k-ben megadott táblázata alapján míg a 0 °C-ú folyadék esetén 6,5 m a szívómagasság, 60 °C-nál már 2 m-re csökken. További hőmérséklet növekedése esetén a szivattyú csak úgy üzemeltethető ha a víz szintje alatt kerül beépítésre.

Esetünkben, melynek leírását a „Beszámoló jelentés”-ben ismertettük (Tájékoztató 1961. január) a 10 °C-ú víznél kb 6 m leszívásánál szakadt meg a szívócsövünkben a vízoszlop kavitáció folytán.

---

- 7 -

A radiális de különösen a szárnylapátos szivattyú esetén a fordulatszám is figyelembeveendő a szívómagasság megállapítására”...

(A többit az illetékes szerkesztőségekhez továbbítottuk. Szerk.)

### KIADÁSÜGYI BIZOTTSÁG KÖZLEMÉNYEI.

Többek kérésére a Tájékoztató 1960 évfolyama 1-2 számának belső címlapjait jobb kivitelben újra sokszorosítottuk. Azok részére, akik a Tájékoztató 1960 évi évfolyamát be kívánják köttetni, az újra előállított, tetszetősebb címlapokból díjmentesen tudunk juttatni. (Igényelhető: Balázs Dénesnél, Budapest, 53. Postafiók 6.)

A Tájékoztató 1956–57 években kis példányszámban megjelent füzetait – kellő számú igénylés esetén – rotaprint eljárással újra sokszorosítjuk. A jelentkezőknek az újraelőállítás önköltségét (számonként kb. 4-6 Ft) meg kell téríteniök. (Igénybejelentés a fenti címen.)

Az 1960. évi évkönyv szerkesztési, fordítási és rajzoló munkái jó ütemben haladnak. Az új évkönyvünk jóval vaskosabb lesz, mint elődje és sok fénykép teszi díszesebbé.

Negyedéves kiadványunk első száma a nyár folyamán jelenik meg. A szerkesztőség még cikkhiánnyal küzd. Kérjük tagtársainkat, segítsék elő új kiadványsorozatunk sikerét karszt- és barlangkutatói dolgozatok, közlemények beküldésével. A cikkeket (lehetőleg sok illusztrációs anyaggal) a következő

címre küldjék: Balázs D., Budapest, 53. Postafiók 6. A cikkek gépelésekor vegyék figyelembe az 1959. évi évkönyvünk borítólapján „Munkatársainkhoz” címzett közleményben foglaltakat.

Balázs Dénes

### TÁRSULATUNK ÉLETÉBŐL.

Budapest. Az Ifjúsági Bizottság jól sikerült tánccal, barlangos dupla vagy semmivel egybekötött, összejövettel rendezett március 25-én a VITUKI

---

- 8 -

székházában. 19 órától éjfél után 1 óráig igen jó hangulatban szórakozott Társulatunk ifjúsága. Örömmel hallottuk a gondnoktól búcsúzáskor, hogy igen jól sikerült rendezvénynek tartja (magunk is!) és a mi ifjúságunk nagyon szépen viselkedett. Ezúton is megköszönjük a VITUKI-nak, és külön a Gondnoknak azt a szíves és gondos bánásmódot amit Társulatunk iránt tanúsított. A dupla vagy semmi „Pityu” csokoládékkal kezdődött és az utolsó, azaz negyedik tét karbidlámpa, ételes doboz, kulacs volt. A zsűriben dr. Dénes György, Gráf Andrásné, dr. Kessler Hubert és dr. Leél-Őssy Sándor foglaltak helyet. A kérdések a mi barlangvilágunkból valók voltak, komolyan próbára tették a versenyzőket. A játékot Petrovich Károlyné vezette igen ügyesen. Jól sikerült a tréfás „táncverseny” is. Fakanál tánc és „székfoglaló-tánc” nyertesei kis doboz csokoládét kaptak. Az est szervezését az Ifjúsági Bizottság végezte, köszönet jár érte nekik, elsősorban Winkler Mária, Petrovich Károlyné és ifj. Barátosi József tagtársainknak.

EGER. Örsi András ifjúsági csoportvezető igen szép, térkép mellékletes beszámolót küldött a VÖRÖSKŐ időszakos forrás barlangrendszerének feltárásával foglalkozó munkájukról. Leírása, megfigyelései, mindenre kiterjedő feljegyzései megérdemlik a jelentés teljes egészében való közlését vagy a Tájékoztató egy későbbi számában, vagy a most induló negyedéves lapunkban.

DOROG. Március 26-án a Strázsahegyi barlang előtt, és a barlangban is, találkozott a Kadics Ottokár bgkcs. és a társulat ügyvezető társelnöke. Nem csak a barlang szépségében gyönyörködtek, hanem bemutatták azt a lelkes munkát a Kadics O. bgkcs tagjai amit eddig végeztek, hogy a barlang hozzáférhető legyen. Munkájuk és terveik minden dicsőretet és támogatást megérdemelnek. Valóban lelkes gárda veszi körül Benedek Bandi bácsit, a csoport vezetőjét. A barlang felkeresésével és a csoport meglátogatásával azonban még nem ért véget ez a nap. Miután a magyaros vendégszerető fogadtatásnak egy kis közös falatozással



vetettek véget, az ügyvezető társelnök Esztergom-Tábor felé távozott el, hogy az országúton csatlakozzék az esztergomi Ifjú Gárda bgkcs.-hoz, akik autóbusszal mentek Budapestre megnézni a Pálvölgyi barlangot. Az Ifjú Gárda tagjait a Barátosi család barlangkutató tagjain kívül dr. Dénes György vezették

---

- 9 -

végig a Pálvölgyi barlangon és mutatták meg annak érdekesebb képződményeit. (Mint érdekességet említjük meg, hogy Barátosi József bácsi, ügyvezető társelnökünk március 25-26-án két órás alvását is beleszámítva 24 órás „barlangos szolgálatot” teljesített.)

MISKOLC. Miskolci tagtársaink eddig közösen adminisztrálták ügyeiket. A múlt hónapban azután közös jegyzőkönyvben jelentették be az egyes bgkcs-ok vezetői, hogy a miskolci tagtársaink kisebb csoportokban végzik majd barlangkutató munkájukat. Közülük már jelentkezett a több mint 25 főt számláló „Herman Ottó barlangkutató csoport”. Gyenge Lajos (Miskolc III. Csontos Gyula-u 3c) a csoport vezetője. A társulat kéri a többi miskolci tagokat is, hogy mielőbb közöljék ki, melyik csoportban kíván ezután dolgozni, illetve kik maradnak egyszerűen csak egyéni tagok. Alapszabályunk értelmében minden tag egyénileg tagja a társulatnak, de közös munka, vagy közös adminisztráció érdekében tömörülhetnek többen barlangkutató csoportokban.

BUDAPEST. Március 8-án, amikor a külföldi utak terveit beszéltük meg, az ügyvezető társelnök mintegy 150 színes diaképet mutatott be a klubnapon Csehszlovákiában, Lengyelországban és a Német Demokratikus Köztársaságban tett útjainak felvételeiből. Múlt évben Csehszlovákia, az idén Csehszlovákia és Lengyelország, jövőre ha lehet Csehszlovákia, Lengyelország és Németország szerepelnek külföldi terveinkben. A vetítést és a hozzáfűzött ismertetést nagy érdeklődéssel nézték és hallgatták a tagok. Reméljük, hogy a közel jövőben már egyre többen fogják klubnapjainkon felvételeiket bemutatni, munkájukról, terveikről beszámolni.

### BIZOTTSÁGAINK MUNKÁJÁRÓL:

A Magyar Karszt és Barlangkutató Bizottság március 30-án tartotta nagy előadóülését az MTESZ székházában. Első előadó Venkovits István társelnökünk a Szovjetunióban szerzett tapasztalatait ismertette a mélykarsztvizekkel kapcsolatban. (Az előadása a negyedéves lapunkban jelenik meg.) Mindenkit lekötő érdekes fejtegetéseit jó táblarajzokkal is szemléltette. (A rajzokat Szenes Gyula geológus technikus volt szíves elkészíteni.)

Reméljük, hogy a Bizottság tagjai közül egyre többen tudnak majd beszámolni a Szovjetunióban szerzett tapasztalataikról. Második előadó Papp Ferenc dr. társelnökünk volt. Új elgondolást ismertetett barlangjaink adatainak nyilvántartására vonatkozóan, „Földalatti üregek indexelése” címén. Az előadások elhangzása után sok hozzászóló volt. A Bizottság ülése végül felkérte a TÁJÉKOZTATÓT, hogy közölje az előadást mint nyers vitaanyagot, bocsássuk egy évi használatra a kutatócsoportoknak és utána, a Társulat és a Bizottság valamennyi felszólalását figyelembe véve vezessük be annak rendszeres használatát. Kívánatos lenne már szeptemberre annyira csiszolni a barlangok indexelését, hogy azt a bécsi 3. Nemzetközi Szpeleológiai Kongresszuson esetleg ismertetni lehessen. (Az előadást függelékként mellékeljük olvasóinknak.) Szíves hozzászólásokat az ügyvezető társelnök címére (B. J. Bp. I. Lógodi-út 28.) címre kérjük sürgősen, mert a Bizottságon belül a barlangok indexelésének megvalósítására külön bizottság alakult.

Oktatás és Propaganda Szakbizottság barlangkutatók alapfokú tanfolyamát befejezte f. évi március hó 23-án. Előadók voltak: Barátosi József, dr. Dénes György, Kárpátiné Radó Denise, Maucha László, Venkovits István.

Az összefoglalás után megállapodtak abban, hogy az előadásokat – külön meghívók alapján – követő barlangkirándulásokat április 16-án, május 7-én vasárnap tartják és május 10-én 18 órakor lesz a Lenin teremben a vizsga. Vizsgára olyanok is jelentkezhetnek, akik a tanfolyamot nem hallgatták, de csoportvezetőjük javasolja őket vizsgárabocsátásra.

Nemzetközi Kapcsolatok Bizottsága. Heinrich József tagtársunk, a bizottság elnöke körül most már szervezeten is kialakult a bizottság. Ezidő szerint a szlovenszkói és a Lengyelországi túrák választott vezetőségei értették meg elsősorban, hogy 1-1 ilyen túra megszervezése és levezetése nem végezhető el egyetlen személy munkájával. A szinte magától kialakult bizottságban a következők ajánlották fel segítségüket: Csekő Árpád aki egyben az elnök helyettese, továbbá Hegyesi László, Lajos Sándorné, Révész Lajos, Török Sándor. Feladatuk nemcsak a most induló két túra megvalósítása, amiben Gráf Andrásné és Berhidai Gyula továbbá Lajos Sándor és Ránki Ernő expedíciót szervező tagok is segítenek, hanem már most kezdjék meg az 1962. évi három túra szervezését. Legyen feladatuk az is, hogy a most megjelent Évkönyvünket külföldre juttassák a megfelelő személyeknek és szerveknek. Ezzel kezdődjék majd meg komoly kapcsolatunk a külföldi karszt és barlangkutatókkal.

---

Karszthidrológiai Szakbizottság rendszeres munkába kezdett. Ezzel kapcsolatban felkér mindenkit az érdeklődők közül, de elsősorban azokat a tagtársakat akik csoportjaik munkája során karszthidrológiai vizsgálatokat végeznek, konkrét feladatok vállalásával, hozzászólásaikkal, segítsék elő a karszthidrológiai kutatások eredményesebb, szervezettebb formában történő megvalósítását. A karszthidrológiai feladatok a következők:

1/ A karsztos területek felszíni elterjedésének térképen való rögzítése geológiai térképről történő átmásolás, majd a kutatás alá vont terület határain belül új felvétel alapján. Vízigyűjtő terület.

2/ A kutatás alá vont terület forrásainak vízhozammérése, vegyvizsgálata, illetve vegyvizsgálat céljából vízminta gyűjtése.

3/ A terület felszíni vízfolyásainak rendszeres mérésre való előkészítése. Mérési helyek kijelölése, bukógátak beépítése. Mérések megszervezése, illetve mérések. Vízmintavétel, illetve elemzés.

4/ A terület egyes pontjairól talajmintavétel, kilugozási kísérletek – vegyelemzés, és

5/ a meteorológiai megfigyelése, illetve a vonatkozó adatok összegyűjtése.

6/ A kutatás alá vont barlang befolyó vizének mérése, illetve mérési helyének kialakítása - mintavétel, vegyelemzés.

7/ A barlang átfolyó vizének mérési szakaszainak kijelölése, mérése ill. vegyvizsgálata.

8/ A barlang mellékágai vízfolyásainak mérése, vegyelemzése.

9/ A barlangból kifolyó víz utolsó mérési helyének kialakítása, mérése, elemzése.

10/ A különböző cseppköcsöpögések vizsgálata hozam és vegyi szempontból.

11/ Barlangi vízfolyások és források közötti kapcsolat kimutatása festésekkel vagy egyéb módon.

12/ Korróziós és eróziós jelenségek hidrológiája.

13/ Kidolgozandó Aggtelek környékén egy vagy két mélyfúrásra vonatkozó perspektivikus indítvány.

Ásvány-Kőzettani Szakbizottság. Március hó 24-én tartott szakülése igen jó volt. Czájlik I. és Fejérdi I.: „Kalcit-aragonit kérdés a barlangképződmények vizsgálatánál” c. előadásukat sokan hallgatták meg nagy érdeklődéssel és sok hozzászólás, vita követte az előadást. Az előadás anyagát reméljük, hogy a negyedévi lapunk fogja teljes egészében közölni.

---

- 12 -

(Márciusi megmozdulásaink közül az IB által rendezett táncos összejövetel volt a legnépesebb, több mint százan voltunk együtt. Bizottsági üléseink közül az MTESZ-ben tartott volt a legjelentősebb, mintegy 40-en vettünk részt rajta, dr. Dudich Endre egy. tanár elnökünk is részt vett ezen az ülésen.)

Mégegyszer a budapesti Barlangtani Múzeum!

Lapzártakor mindenhol kedvező híreket kapunk. Úgy látszik meg tudjuk valóban nyitni „Május 1.-ére” a barlangtani múzeumot. Az idő azonban nagyon rövid. Ezúton hívunk hát fel mindenkit és minden kutató csoportot, hogy siessen erejétől tellően segíteni a múzeumot minél bővebb anyaggal ellátni. Inkább legyen miből válogatnunk, minthogy ne kapjunk elég anyagot. Jakucs, Kessler, Papp társelnökeink komoly segítséget ajánlottak fel. Bükk, Dorog, Mecsek anyagából kérünk tehát minél többet! Kérjük valamennyi kutatócsoportunkat bocsássák rendelkezésünkre a birtokukban levő karszt és barlanganyagot.

## **FÜGGELÉK**

### **Földalatti üregek indexelése.**

(dr. Papp Ferenc egy. tanár, társelnökünk előadása, amely 1961. III. 30-án hangzott el az MKBB ülésén.)

A kutatással foglalkozó különféle szakokon, így a természettudományok sok ágazatában: az ásványtan kristályokra vonatkozó részében, a rétegtanban, földrajzban, csillagászatban, meteorológiában, kémiában, további könyvtárak nyilvántartásában a legfontosabb részletek kiemelésére jeleket, indexeket használnak. Ezek elősegítik az áttekintést és rendszerezhetik az ismereteket.

Az indexek vagy matematikai, geomegriai törvényszerűségeken alapulnak, rendkívül logikusak (kristálytan, geodézia, kémia stb.), vagy önkényesek, de

ebben az esetben is szigorúan következetesek) könyvtári decimális rendszer). Ez utóbbihoz tartozik a földalatti üregek indexelésének levezetésére irányuló javaslat. Bár a kutatási eredmények minél szélesebb körben való terjesztése, a nemzetközi kapcsolatok elmélyítésének előmozdítása is a cél, igen fontos az a kívánság is, hogy a barlangkutatók lelkes, szerteágazó, nem egy esetben szétfolyó, alaktalan törekvéseit rendezzük. Ez a javasolt indexelés rögzíteni óhajtja az elvégzendő rész-feladatokat, hogy tisztán lássuk, milyen mértékben ismerjük a kérdéses földalatti üreget.

Meg kell jegyezni, hogy ez az indexelés nem merev rendszer e pillanatban; még finomítandó, kiegészítendő, sőt esetleg egyszerűsíthető is – ezért közöljük az előadást és ezért kérünk észrevételeket B. J. Bp. I. Logodi-út 28. címre.

---

- 13 -

A következőkből kitűnik, hogy lehetne használni a teljes index-séma mellett egy ezen alapuló rövidített indexjelölési módot is.

Ezúttal a barlangtan élettől független, elsősorban a geológia (tág értelemben véve), földrajz, meteorológia, hidrológia felhasználhatósági szempontjait figyelembe vevő indexelés bevezetését javasoljuk. Így 12 számcsoport állítható fel. Egy-egy csoporton belül ponttal elválasztott számok vannak. A számok egy része önkényes jel, de lennének irányokat, méreteket, értékeket közvetlenül kifejező számok is. Ahol valamelyik adatot nem állapították meg „ – „ (szünet, diviz-jel), ahol viszont valamit nem találtak „0” (zérus) írandó. Ha a megállapítás bizonytalan, zárójel alkalmazandó. Egy csoporton belül a fontosság rendjében írjuk a vonatkozó számokat.

A 12 csoport teljes jelölése esetében 86 megállapítás szerepel 147 számjeggyel. A rövidített jelzés 43 megállapítást fejez ki. A 12 csoport sorrendjét vagy úgy jelezzük, hogy a sor fölé írjuk a vonatkozó csoport római számát, vagy ha több barlangról van szó: oszlopokba és ekkor az oszlopok fölött levő legfelső sorba írjuk a római számokat.

I. csoport a földalatti üreg nemét, fajtáját határozza meg, és 3 tagból áll. Ezek szerint a legfontosabb 3 jellegzetességet emeljük ki és az egyes tagokat kifejező szám után ( . ) teendő.

1. barlang
2. patakos
3. tavas
4. hévforrásos

5. jégbarlang
6. emeletes barlang
7. víznyelő
8. zsomboly
9. sziklaüreg

Néhány hazai példa alkalmazva:

Baradla: I.1.2.3

Vass I.: I.1.2.6

Béke: I.1.2.6

Tapolcai Tavasbarlang: I.1.3.0

Lukács fd. Molnár János bg.: I.1.2.4

Vecsembüki zsomboly: I.8.00.

Bolhás víznyelő: I.7.00

II. csoport tagjai a földalatti üregek földrajzi helyzetét rögzíti a következőképpen:

II.

1. szélességi fok 2 jegyű szám
2. hosszúsági fok 3 jegyű szám
3. tengerszint feletti magasság 4 jegyű szám
4. felszín alatti átl. mélys. (m) = 3 jegyű szám
5. a főág hossza 2 jegyű szám és egy törtszám
6. a főág átlag csapása 3 jegyű szám és irány
7. mellékágak összhossza (km) indexben  $2^3$  = jegyű szám, jobbra fenn a számuk

III. csoport tagjai a keletkezés részleteiről tájékoztatnak. Igen sok helyen több természeti tényező is közrehat a földalatti üreg kialakításában; a jelentőség és a hevesség sorrendjét a számok sorrendjével fejezzük ki.

E csoportban 3, ponttal elkülönített egy jegyű szám szerepel.

III.

- 1 tektonikus folyamat
- 2 korráziós folyamat
- 3 korróziós folyamat
- 4 eruptív folyamat
- 5 mesterséges folyamat

Alkalmazva hazai esetekre:

Baradla: 1.3.2

Vass I.: 1.3.2

IV. Csoport tagjai a földalatti üregek kőzetéről és azok koráról tájékoztatnak. A kőzetet 1 jegyű számmal jelezzük, a korát 2 számjegyű indexxel. A számokat ponttal különítjük el.

IV.

Kőzet

1. mészkő
2. dolomit
3. márga
4. gipsz
5. agyag
6. egyéb üledék
7. kiömlési kőzet

Kor

- 01 őskor
- 02 cambrium
- 03 silur
- 04 devon
- 05 karbon
- 06 perm
- 07 triász
- 08 jura
- 09 kréta
- 10 eocén
- 11 oligocén
- 12 miocén
- 13 pliocén
- 14 pleisztocén
- 15 holocén

Példák:

- Baradla: IV. 1.07  
Vass I.: IV. 1.07  
Pálvölgyi: IV. 1.10  
Lukácsfürdő Molnár J. bg.: IV. 3.10  
Rudasfürdő Mátyás f.b.: IV. 2.07

Budai Várhegyi b.: IV. 1.14

Dorog Sátorkőpta: IV. 1.07

V. csoport tagjai a földalatti üregek ásványait jelzik, négy ponttal elkülönített szám fejezi ki ezt a fontosság sorrendjében:

V.

1. kalcit (mészpát)

2. aragonit

3. dolomit

4. gipsz

5. barit

6. pirit

7. opál

8. egyéb

Baradla: V.1.0.0.0

Vass I.: V.1.0.0.0

Bp. Imre fd. Mátyás bg.: V.2.5.6.0

Dorog, Sátorkőpta: V.4.2.1.0

VI. csoport a cseppkő kifejlődéséről és a földalatti üreg felületéhez viszonyított %-os gyakoriságot fejezi ki 4 ponttal elválasztott számmal. A szám felett jobbra indexben kiírt 2 jegyű szám a %-os gyakoriságot jelzi; ha ez 10%-nál kisebb, akkor „0” írandó az 1 jegyű index elé.

VI.

1. stalagmit

2. stalaktit

3. lebeny-zászló

4. kristályokkal bevont falfelület

5. tetarata

6. kacs

Baradla: VI30 1.2.3.4

Vass I.: VI25 1.2.3.6

Béke b.: VI35 1.2.3.5

VII. csoport a földalatti üreg közeteinek, cseppköveinek, ásványainak uralkodó színeit tünteti fel az elterjedtség sorrendjében 4 ponttal elkülönített számból áll. A szám felett jobbra indexben kiírt 2 jegyű szám a %-os gyakoriságot jelzi, ha ez 10%-nál kisebb, akkor „0” írandó az 1 jegyű index elé.

---



## VII.

1. fehér
2. sárga
3. barna
4. rózsaszín
5. vörös
6. fekete

Példák:

Baradla VII. 1.2.5.6

Vass I. VII. 1.2.4.5

Béke b. VII. 1.2.4.5

Pálvölgyi VII. 2.3.5.4

VIII. csoport a földalatti üregek közeteinek felületét és szerkezetét jellemzi. Szerkezet (struktúra) alatt az értendő, hogy a kőzet a térben milyen módon van kifejlődve. Ez utóbbi értelemben lehet a kőzet tömött és hézagos.

Amilyen egyszerűnek látszik az e csoportba tartozó tulajdonságok feltüntetése valójában olyan nehéz az alkalmazása. A legtöbb földalatti üreg helyén a felsorolt összes tulajdonság fellelhető, így itt az első tag 1 jegyű tört, 2-2 jegyű szám ez km értéket véve alapul olyan, hogy a számlálóban a számételes értékek, a nevezőben pedig az alatti méter értékek szerepelnek. Ez méterben fejezi ki a kérdéses hely bejárattól való távolságát, ezután ponttal elválasztva 3 jegyű szám az a kérdéses ág, üreg helyének égtáját jelöli, 1-360° iránytű beosztása alapján, ha az 2 jegyű szám, akkor eléje „C” írandó. A VIII. csoportban tehát pontokkal elkülönítve összesen 12 jegyű kifejezés kerül. U.I. a helyet pontosabban megjelölő 7 jegyű szám után a „felület” jellemzésére összesen 2 jelzöt, a „szerkezet” meghatározására pedig 3 jellemző jelzöt emelünk ki.

Ha nem mindegyik jelző használata indokolt, akkor a két, ill. a három szám „0”-kal egészítendő ki.

## VIII.

Felület

1. sima
2. kissé érdes (1 mm Ø homokszemek 45° lejtőn fennmaradnak)
3. érdes

Szerkezet

4. tömött
5. apró hézagos
6. hézagos
7. likas
8. repedezett
9. breccsás

A IX. csoport a barlangban látható kőzetek településéről tájékoztat. Ez esetben megjelölendő a hely, ahol a kőzetek rétegeinek a helyzetét bányásziránytű segítségével meghatároztuk. Ezt tört alakban írjuk, a számlálóba a száz méteres értékeket, nevezőbe a többi, pl. 735 m-es szakasz, így írjuk: 07/35, ezután 3 jegyű számmal a dőlés iránya („0” illetve „00” írandó eléje, ha nem 3 jegyű a szám), ezután 2 jegyű szám jelzi a hajlás (dőlés) szögét. A IX. csoport tehát 7 jegyű számot egyesít.

A X. csoport néhány, a kérdéses földalatti üregben észlelt meteorológiai adatot rögzít; 5. pontokkal elkülönített tagja részleteket jelez. A változásokat, ingadozások értékeit tört alakban írjuk. Az észlelés helyét is fel kell tüntetni; a számlálóban a százméteres értékeket, a nevezőben a tíz és az az alatti méterek szerepelnek, tehát pl. a 735 m szakasz így 07/35, ez az első tag, ezután az észlelés időpontját 1961/0103; ez 1961. január 3-t jelenti.

---

- 16 -

A harmadik és a következő adatok az alábbiak:

3. az észlelt hőmérséklet C°-ban maximum-minimum (2 jegyű szám)
4. páratartalom %-ban (2 jegyű szám)
5. légáramlás (huzat) iránya nyáron a bejárat felé tart a barlang felől.
6. légáramlás iránya nyáron a bejárattól a barlang felé tart
7. légnyomás maximuma és minimuma az észlelés napján tört alakban (3 jegyű szám).

A X. csoport kifejezésére 7 ponttal elválasztott 15 jegyű szám való.

A XI. csoport hidrológiai adatokat fejez ki. Az észlelés helye ez esetben is pontosan meghatározandó a VIII-IX. és X. csoportok esetében alkalmazott módon. Nyolc, pontokkal elkülönített tag foglalja össze a részleteket. „1” tag, ha kiírjuk azt jelzi, hogy a kérdéses földalatti üregek egész éven át egész terjedelemben száraz. Bő csapadék utáni csepegés, mely vízfolyást nem hoz létre, illetve 1 m<sup>2</sup>-nél nem nagyobb vízfelület nem számít. Ugyanitt a csepegéseket, hogy hány nap után kezdődik tört alakban 2-2 jegyű számmal

tüntetjük fel. A „számlálóban” a csepegés a csapadék után hányadik nap kezdődik, ha 1-2 nap után – eléje 0, tehát „07” – a hetedik napon. A nevezőben pedig, hogy hány napig tartott a csepegés.

Ha viszont vizet vezető, ill. tároló az illető földalatti üreg, akkor „0” írandó az első helyre.

2. tag. az állandó vízfolyás létéről értesít. A vízfolyás bősége függ a vízgyűjtő terület csapadékatól. Ez a „2” mellé írt 2-2 jegyű szám törttel fejezhető ki. Számlálóba írjuk a csapadék mennyiségét, a nevezőbe pedig „m3” vízhozam értéket.

3. tag. 3 jegyű szám a vízfolyás irányát jelzi a bányásziránytű adatainak megfelelően. Ha az irány nem 3 jegyű szám, akkor „0”, illetve „00” írandó eléje.

4. tag. a vízfolyás hosszát jelzi 2 jegyű számmal km-ben. Mellette tört alakjában 2-2 jegyű számmal fejezzük ki, hogy milyen az átlagos szélessége (ez a számlálóban szerepel). Ha a szélesség 10 m-nél kisebb, úgy „0”-t írunk a kérdéses szám elé. A nevezőbe az átlagos mélység értéke kerül „m”-ben.

5. tag. a vízfolyás hőmérséklete 2 jegyű számmal kifejezve, ha 10 C° alatti, úgy eléje „0” kerül. Tört alakban melléje az észlelt maximum, ez jön a számlálóba, a minimum pedig a nevezőbe, ha ez az érték 10-nél kisebb, ugyancsak „0” írandó eléje.

6. tag. állóvizet, tavat jelez, ha nincs ilyen, akkor „0” írandó, egyébként 3-3 jegyű tört, a tó, a számlálóban átlagos hossza szerepel, a nevezőben pedig az átlagos mélység „m”-ben.

7. tag. az állóvíz felületét fejezi ki m<sup>2</sup> -ben 3 jegyű számmal. Tört alakban, a számlálóba, a kérdéses állóvíz tömegét km<sup>3</sup>-ben, a nevezőbe pedig az átlagos mélységet m-ben.

A 8. tag az állóvíz hőmérsékletét jelzi C°-ban tört alakban; a számlálóba a maximum, a nevezőbe pedig a minimum írandó.

Így a XI. csoport 30 számjegyet foglal magába.

A XII. csoport a kérdéses földalatti üreg rendeltetését, felhasználhatóságát fejezi ki.

A következő 5 szám tünteti fel a lehetőségeket:

## XII.

1. természetjárás, idegenforgalom, jól járható
2. kutatás, nehezen járható
3. veszélyes
4. raktárnak használható
5. óvóhelyre alkalmas

Ami nem vonatkoztatható a kérdéses földalatti üregre, oda „0” írandó.

A XII. csoportban három ponttal elkülönített tag szerepel, a jelentőségének, fontosságának megfelelő sorrendben kell kiírni a számokat. Ha pl. egy földalatti üreg elsősorban óvóhelynek alkalmas (nincsenek benne cseppkövek, lakott település mellett van stb.) akkor így fel: 12.5.4.0

Amennyiben elfogadnák ezt a teljes jelzést, akkor is szükséges rövidebb felírás is. Ez a rövidített jelzés 29 megállapítást foglal egybe 43, pontokkal elkülönített számjeggyel. Mégpedig:

I. számcsoporthoz: 1 megállapítás, 1 számjegy, azaz megjelölendő, hogy mi a kérdéses földalatti üreg (barlang, víznyelő, zsomboly).

II. számcsoporthoz a legfontosabb négy megállapítás a földrajzi helymeghatározás, hosszúság (7 jegyű), szélesség (6 jegyű szám), tenger színe feletti magasság (3 jegyű szám) és a felszín alatti átlagos mélység (3 jegyű szám). Összesen 19 jegyű szám.

III. számcsoporthoz a 2 legfontosabb folyamat jelzendő (2 szám ponttal elkülönítve).

A IV. számcsoporthoz az uralkodó kőzet és ennek kora, elegendő (egy 1 jegyű szám után, pont után 2 jegyű szám írandó).

V. számcsoporthoz a 3 leggyakoribb ásvány jelölendő meg (pontokkal elválasztott 3 jegyű szám).

VI. számcsoporthoz a 3 legelterjedtebb cseppkőfajta (pontokkal elválasztott 3 jegyű szám).

VII. számcsoporthoz a 2 leggyakoribb szint jelző szám írandó ki. Egy-egy földalatti üregre u.i. jellemző az uralkodó szín.

VIII. számcsoportból a felület és a szerkezet jellemzésére 2-2 meghatározás elegendő. Itt tehát pontokkal elkülönített két-két 1 jegyű szám írandó ki.

---

- 18 -

A IX. számcsoport a földalatti üreg rétegeinek leggyakoribb dőlés irányát és vízszintessel bezárt hajlásszögét fejezi ki, 2 tagból áll. Az iránt jelző szám lehet 3 jegyű is, ha nem, úgy „0”, „00” írandó eléje. A hajlásszög egy vagy két jegyű, ha 1 jegyű szám fejezné ki, úgy „0” kell eléje tenni.

A X. számcsoport tagjai meteorológiai adatokat rögzítenek. Ezekből a hőmérséklet C°-ban, a légáramlás iránya télen és nyáron 3 tag pontokkal elválasztva összesen 1 kétjegyű és 2 egyjegyű szám.

A XI. számcsoport kiemeli azt, hogy száraz-e, vagy vízfolyásos-e a kérdéses földalatti üreg. Ha vízfolyásos, a mennyiség 2 jegyű szám m<sup>3</sup> másodpercenkénti értéket jelez.

A XII. számcsoportból a felhasználás módjára vonatkozólag 1 jellemző adatot tüntetünk fel 1 jegyű számmal.

Bizonyára egy ilyen jelzés-rendszer első időben idegenkedésre talál. A kutatók legtöbbször nem kedveli a korlátokat, a megkötöttséget, de ha arra gondolunk, hogy vannak más területeken is hasonló jelzések, hogy a rövidség és a nyelvektől való függetlenség előnyös, úgy elképzelhető a javaslat elfogadása.

(Tegyük próbát! Mindenki, aki gondosan elolvasta a javaslatot, próbálja meg azt a barlangot amelyet legjobban ismer, indexelni. Csak akkor fogjuk belátni milyen sok adatra nem tudunk választ adni, pedig azt hittük ismerjük barlangunkat...

Építő kritikát és ésszerű módosításokra minél több javaslatot kérünk. Szerkesztő)

---

- 19 -

Az MKBB és az MKBT összehangolt 1961 április-május havi eseménynaptára.

Április 27-én továbbképző előadássorozat keretében előadás és vita alapján szeretnénk összehangolni azokat a követelményeket, amelyek betartása mellett

kívánatos a barlangkutatókat folytatni. Elsősorban vezetési kérdéseket szeretnénk megbeszélni. Éppen ezért azokat a tagjainkat hívjuk erre a vitára, akik csoportjukban komolyabb vezetőserepet töltenek be, vagy a táborban ilyenekkel lesznek megbízva, stb. Előadó Leél-Őssy Sándor, előadásának címe: Vezetés, szervezés, barlangpedagógia. Társelnökeinket kérjük jelenjenek meg és tanácsadásukkal, hozzászólásukkal tegyék értékesebbé az előadást. Előadás helye Bp. I. ker. Petőfi gimnázium II. emelet 17 óra 30 p.

Április 28-án a Biológiai Szakbizottság tart előadást az ELTE állattani előadótermében (Bp. VIII. Puskin-u 3.) Előadók: dr. Andrassy István: A barlangok féregvilága és dr. Gere Géza: Biológiai vizsgálatok a baradlai laboratóriumban.

Május 7. barlangkutatók alaptanfolyamának utolsó kirándulása. Találkozás a Pálvölgyi barlangnál délelőtt 9 órakor. Karbidlámpát, barlangos ruhát mindenki hozzon magával és egyszeri étkezésre is számítsen.

Május 10. Alaptanfolyam vizsgája a Lenin teremben 18 órakor. A kérdéseket a múlt évi Tájékoztatóban közöltük. Részt vehet olyan személy is, aki a tanfolyamot nem látogatta.

Május 26. Karsztmorfológiai szakbizottság ülést tart külön meghívó szerint.

Klubnapok: április 26, május 10, május 24.

Vezetőségi és választmányi ülés külön meghívó szerint.